

MURIEL ROMANOVÁ

MARCO
POLO

KARAVANA Z BENÁTEK

+|+

MARCO POLO

Muriel Romanová

MARCO POLO

Karavana z Benátek

slovaart

Copyright © Édition°1
Translation © 2003 Jan Hlavička
Czech edition © Nakladatelství Slovart

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována ani šířena v jakékoli podobě, jakýmikoli prostředky, elektronickými či mechanickými, ve formě fotokopii či nahrávek, respektive prostřednictvím současného či budoucího informačního systému předcházejícího písemného souhlasu vydavatele.

Věnuji Solal

Děkuji

*panu Bonnetovi, že mi dodal chuť do psaní,
Alainovi, bez nějž by tato kniha nevznikla,
Françoise Rothové, že mě vedla a provázela v práci,
a René Guitttonovi za jeho odvahu a důvěru.*

ZRCADLÍCÍ SE MĚSTO

Konečně sebral odvalu a otvírá oči.

Panenko mu mrazivě pohladí voda, teprve pak začíná vnímat krajinu za řasami. Vše kolem se zklidňuje, vír stoupá jako dým a zvolna se vytrácí v zelených spirálách. Hledá jiskřičku v temnotách, postupuje pomalu jako věčnost. Na noze pocítí jakýsi letmý dotek. Prudce se otočí, ale příliš pozdě – vjem již pominul. Tím náhlým pohybem si však uvědomil, že při třiceti dvou přestal počítat. Vydrží do devadesáti devíti. Má nutkání zrychlit, ale ví, že je to zbytečné. Rozpřáhne paže a mává jimi jako pták křídly. Od neviditelného obzoru nad jeho hlavou se odráží ticho a krev ve spáncích mu buší stále rychleji. Chce z plic nasát vzduch. Tu ho však přepadne strach, že už nemá, čeho by se nadechl. Před očima se mu roztančí černá světélka. Hledá v té modrozelené tmě a nevidí si ani na konečky prstů. Řasy se mu ovíjejí kolem zápěstí jako cáry starých šatů, dlaně mu kloužou po hladkých mušlích, pokrytých zeleným slizem, a nohy se boří do měkkého bahna. Vše ho nutí, aby se nadechl. K hladině stoupají poslední bublinky. Musí nahoru. Zvedne hlavu ke kalnému odrazu arkád dóžecího paláce.

Vtom ho však upoutá prudký záblesk. Na vteřinku zaváhá. O okamžik déle. Hruď se mu vzdouvá, chce se nadechnout neexistujícího vzduchu. Je načase, aby se hnul za světlem, aby hrábl do bahna, jež skrývá zlato. Potom se vši silou odrazí. Ale nohy mu ujedou. V nesmyslném

pu du sebezáchovy se nadechne a hrne se do něj voda. V hrsti svírá bahnitý písek – jako by se držel života. A tu se nad ním rozjasní. Vzepne se a jako šíp vyráží nad hlavu. Noc už ustupuje svítání.

„Bravo, Marco! Bravissimo!“ slyší ženský hlas.

Zběsile máchá rukama, aby se dostal víc z vody, dál od ní, aby jí unikl. Nadechuje se z plných plic. Snaží se zklidnit – ovládat pohyby. Doplahočí se ke schodům a plive zelenou vodu laguny. Z dlouhých hnědých řas mu kapou kapky a skládají se na zemi v růženec. Donatella nemá ani ponětí, jak mu je. Hledí na něj tím starým, škodolibým pohledem.

Ztýraný Marco kašle a plive, div si neurve plíce. V té chvíli má na Donatellu vztek a vše protahuje hlavně z toho důvodu, aby se na ni i pak dokázal podívat zamilovaně. Konečně zvedá víčka.

Z Donatellina obličej vyzařuje svítání. Ta perleťová víčka a plavé kadeře obdivoval už tolikrát, že je vytuší i pod bílým hedvábným závojem. Hladce sčesané vlasy jí skrývá čepec z hebké popelavé příze. Obraz oživují vyzývavé karmínové rty a tolik jemné a tmavé obočí, rovnoměrně ubíhající ke spánkům. Obočí, připomínající schránu azurových očí, jejichž krásu si Donatella plně uvědomuje.

Stále ještě se Markovu výkonu směje. Když krčí nosík, obličejík jí ožije dětským kouzlem. Kouzlo svádění už dávno zvládla s vydatnou matčinou pomocí. A krása je jejím největším trumfem. S uspokojením zjišťuje, že Markův zrak se rozzařuje tím palčivým svitem, který nyní pozoruje u všech mužů.

„Nuže?“ zeptá se netrpělivě a poněkud ironicky.

Marco se napřímí a stěží popadá dech. Oděv ho v jitém chladu mrazí. Kdyby se nestyděl, vrhl by se do laguny radši nahý a pak se oblékl, když už ne do teplého, tedy aspoň do suchého. Sluneční paprsky laskají Donatellin čepec a nad šijí jí tkají zlatý závoj. Marco odvrátí pohled

od mramorového schodiště paláce, na němž posedávají a postávají houfy žebráků.

„Tělo mám celé zmrzlé, Donatello,“ cvaká zuby.

„Nikoli však srdce!“ zasměje se dívka.

Marco má sto chutí poslat ji do horoucích pekel, ale nedokáže to.

„Jenže za dne by nás viděli,“ pokračuje Donatella. „A navíc dobře víte, že otec mě skoro nepouští ven.“

Marco zvolna rozevívá prsty a po paži mu stéká slizké bahno. Donatella se k němu sklání a za krajkami se rýsuje jí granátové rty.

„Tak mi to přece ukažte, vy ukrutníku!“ vybízí ho pobaveně.

Marco rozevře dlaň a spatří zlatý prsten, který dóže včera na svátek Nanebevstoupení Páně hodil do moře, aby potvrdil svazek Benátek a moře. Překvapuje ho, jak je matný. Tam dole zářil jako maják.

Ještě se plně nezžil s tělem, které vyspívá rychleji než on. Vypne krásnou a hrdou hrud' a upřeně hledí na Donatellu modrýma očima s nestoudností, jež by hraničila s odvahou, kdyby ji nezažihl upřímný plamen, hrdý záblesk první lásky.

„Zde je důkaz mé lásky, Donatello. Podejte mi ruku, ať vám ho nasadím.“

Slavnostně k ní vykročí. Ještě je celý zmámený vzduchem a vodou, trochu zavravorá a hnědé kadeře se mu smyknou po mrznoucích ramenou. Donatella je i na podpatcích mnohem menší než on. Marco má v patnácti postavu veslaře galéry, třebaže se mu ještě plně nevyvinuly svaly. Donatella ucouvne, jako by to nebyla ruka, ale chapadlo chobotnice.

„Blázníte? Umáčíte mi šaty! Vždyť jste byl až na dně laguny...“

„Kvůli vám, Donatello, bych šel až na konec světa!“

„Marco, musím na jitřní.“ Dívka se pousměje a vykročí ke komorné Anně, která na ni už netrpělivě čeká.

„Počkejte přece, Donatello! Vezměte si ten prsten.“

Zastaví se a obrátí se k němu.

„Skutečný citel by se nepotápěl do hlubin kvůli nějakému starému prstenu už rozežranému solí... a chtěl ze mě udělat vdovu ještě před svatbou.“

Marco na ni vytřeští oči.

„Ale vždyť vy sama...“

„Ne,“ pokračuje Donatella a lhostejně si upraví čepec. „Radši by mi věnoval nový, s diamantem.“

„S diamantem,“ opakuje nevěřičně Marco. Dóžecí prsten má cenu dobrých šesti zlatých bezantů, pomyslí si rozmrzele.

Na kampanile svatého Marka se rozezní zvon a ohlašuje začátek dne. Anna potlačí zívnutí a za zády své paní si odkašle.

„Otec mě představil jednomu...,“ pokračuje Donatella s nenucenou krutostí. „Zkrátka si pospěšte, Marco, nejste už jediný...“

To mu vyrazilo dech. Jejich láska si takovou lhostejnost přece nezasluhuje. Už osm let mu Donatella slibuje, že se za něj vdá, ale tento dětský příslib dospívající dívka zřejmě považuje za hru, jejíž pravidla určuje pouze ona. Stále více si uvědomuje výsadní postavení, jež zaujímá její otec. Signor Zeccone, pán pepře, je členem Velké rady a bedlivě dbá na výběr budoucího zetě. Markovi je jasné, že jeho rodina vyniká jedině obchodem. Donatellinu hru už prokoukl, ale nelíbí se mu, že v ní dává v sázku jejich lásku. Donatella se vzdaluje lehkým krokem s Annou v patách a ztrácí se v jitřním oparu.

Marco pohlédne na prsten v dlani zazelenalé od bahna. A předmět, který ho málem stál život, má náhle cenu jen těch šesti bezantů. Nejradši by ho vrátil moři, ale odradí ho vzpomínka z hlubin laguny. Skloní se nad vodu, umyje si ruku a energicky si prsten nasadí na prst. Píše se rok Páně 1269, je mi patnáct a patří mi Benátky, pomyslí si hrdě.

Májové slunce polyká ranní mlhu a postupně obnažuje zvonice. Marco vchází do benátského labyrintu. V tento

čas, kdy čluny a gondoly i jejich páni ještě spí, jsou kanály plné plavidel, která vytvářejí improvizovaný most. Marco skáče z člunu na člun, občas nechtěně šlápne na některého z těch ubožáků, kteří se v nich uložili na noc. Vejde na tržiště vonící už horkým chlebem. Tržnice nabitá stoly s kořením, zeleninou a ovocem připomíná babylonskou zahradu, kde máta a šalvěj voní vedle anýzu a zázvoru. Ozývají se časté a silné výkřiky. Kanály se zbarvují dlouhými pruhy krve, tmným barvivem orientálních tkanin nebo úzkými proužky indiga. Soukenictví se připomínají odporným zápachem čerstvé krve jako nějaká jatka. Marco chvatně mine obrovský sklad látek.

Benátský labyrint ho vyvrhne u Velkého kanálu. Dřímající těla schoulená v bárkách u nábřeží se zvedají a vyklízejí pole, než gondoliéři nastoupí do práce. Nákladní čluny už započínají svůj nepřetržitý okruh a tkají pomyslnou pavučinu mezi břehy Velkého kanálu. Pod loggií Rialta se scházejí první kupci a dohadují obchody. Nábřeží se plní obrovskými balíky, které se pak přenesou do skladů. Vrší se tam bečky a pytle, vyložené zboží. První cibulkáři už rozdělávají ohně. Marka zláká nasládlá vůně, koupí si hrst cibulek a horké si je nacpe do ještě zmrzlých úst. Obětuje poslední peníze, celé umaštěné od cibulí, a koupí meloun. Máma ho má tolik ráda.

Tu odkudsi zazní dětský hlásek:

„Tati!“

Ohlédne se a sevře se mu srdce. Chlapeček žene k vysokému a štíhlému muži, přitiskne se mu ke stehnům a chytne se jeho rukou. Otec se usmívá. Marco si na kratičký okamžik přeje být tím synem. A vzpomene si na svého otce Nicola, jako by to byl zlozvyk, kterého se nedokáže zbavit. Odjel, je pryč, možná mrtev... A máma tomu přeludu už osm dlouhých let prostírá před každým jídlem. Musíme být připraveni ho přivítat, říkává, ale Marco ten prázdný talíř nenávidí.

Mladý Benátčan dorazí do své čtvrti Dorsodura. Připadá mu, že vidí kněze z farnosti San Trovase, jak se vzda-

luje od jejich domu. Přidá do kroku, ale protáhlá postava se už ztratila v bludišti uliček. Co u nich dělal? Marco si s překvapením všimne, že na balkonu nevisí prádlo. Okna domu vedou z jedné strany do kanálu a z druhé do uličky. Honem přeběhne dvorek a jako vždy přeskočí obrubeň studny ve tvaru byzantského kříže. Vrazí do dřevěných dveří. Nezavržou. Jako by se dnešek čímsi lišil od ostatních dnů. V domě vládne jakási stíněnost. Připadá mu, že slyší vzdechy nebo nářek.

„Mami?“

Tu se v chodbě ukáže služka Fiordalisa a na obličej si tiskne šátek. Když ho spatří, rozvzlyká se a zapadne do matčina pokoje. Marco vykročí ke dveřím, odkud se nese šepot. Otevře je, ale na prahu se zastaví. Pokoj se utápí ve tmě. Okna jsou zastřena fialovými závěsy. Když si oči přivyknou, spatří, že matka leží nehybně v posteli a že na židli zhrouceně sedí otcův starší bratr a v ruce má láhev.

„Včera večer jí nějak nebylo dobře a dneska ráno se už nezbudila, pane Marco,“ zamumlá Fiordalisa.

„Kdes byl?“ ozve se vyčítavě strýc. „Jsi celý mokrý.“

Marco nevěřícně přistoupí k posteli. Matka má bledou pleť, leskne se jí jako voskovice. Jeho srdce se s tou smrtí nechce smířit, odmítá ji. Odešla příliš náhle, než aby tomu dokázal uvěřit. Připadá si tvář v tvář smrti jako nahý a zalívá matce, že ho na ni nepřipravila. Rád by jí položil ještě tolik otázek, ještě tolik lásky by od ní chtěl! S hořkostí vzpomíná na city, které v sobě potlačoval. A otec? K čemu na něj čekat, když ona už není? Na matčiných rtech ztuhl podivný, nepřítomný úsměv. Jako by se mu vysmívala z končin, v nichž nyní dlí.

„No tak, Marco! Neodpověděl jsi mi. Kdes byl tak časně?“

Strýc se zvedá. Je tlustý a těžký, pro jeho rozměry se jen těžko najde židle. Marco Il Vecchio, starý Marco, tak mu bratři říkají. Starý byl určitě už jako dítě, lakomý, že pro groš by si dal koleno vrtat, a zbabělý jako baba. Věčně nadtížený do příliš těsných šatů, protože si z jakési pošetilé ko-

ketnosti odmítá dát ušít nové na svou míru. Marco si musí přiznat, že se ho bojí.

Zvenčí se nesou hlasy květinářek a obchodníků se starým železem.

Marco se podívá na prsten. Sevře pěst. Pod víčka se mu derou slzy.

„Strýče, při veškeré úctě, vám skládat účty nemusím...“

Il Vecchio k němu vykročí.

„Ale musíš, ty drzoune malý! Teď jsem tvým poručníkem.“

„Zapomínáte, že mám ještě otce.“

„Nicola?“ praví Il Vecchio pochybovačně. „Ten je pryč už osm let. Ty na něj ještě čekáš? Jsi stejně pošetilý jako tvá matka.“

Strýc se k němu skloní a ovane ho dechem páchnoucím laciným vínem.

„Pokud ho nezabili barbaři, tak na vás zapomněl v objetí nějaké děvky.“

Marka popadne vztek a mrští po strýci melounem. Il Vecchio zavrávorá, ale svižně se vzpamatuje a silou umocněnou vztekem synovce zpolíčkuje. Marco se svalí na podlahu.

„Honem ji pohřbi. Budeš se cítit mnohem líp. Máš ostatně štěstí, že jsi nezůstal na ulici. Teď mi budeš k službám, budeš vykládat lodě z Konstantinopole.“

Marco se zvolna zvedne. Hněvá se na strýce. Co tady ještě pohledává? Chtěl by u matčina těla rozjímat sám. Tečou mu slzy, a přitom by je tolik chtěl zadržet. Trápí ho, že cítí smutek.

„Upřímnou soustrast,“ dodá ještě strýc. Potom vyjde a chvěje se pod ním podlaha.

Ale Marco i služtička Fiordalisa se chvějí i beztak. Markovi ta tma připadá náhle mnohem temnější. A o to víc na něj doléhá otcova nepřítomnost.

* * *

Sedřené ruce mu začínají rudnout a pálí ho od soli až po loket. Marco si na něj dýchne, potom popadne další balík. Dny míjejí a jejich jediným obzorem je noc. Mladíka v práci pohání vztek, jako obyčejný nosič vykládá balíky solených ryb a posiluje svaly. Faktorie Polů dováží přes Konstantinopol zboží z Orientu. Il Vecchio se specializuje na základní zboží: obilí, cukr, bavlnu, vlnu, solené maso, víno, sušené ryby, vosk, otroky. Přivlastnil si Markovo dědictví po matce a tvrdí, že se o ně do Nicolova návratu postará. Sní o tom, že začne obchodovat s luxusním zbožím – pepřem, skořicí, zázvorem a muškátovými oříšky, balzámy, hedvábím, perskými koberci, s karmazínem.

Lodě připlouvají a s nimi lodníci všech barev pleti. Uvažují je a křičí na sebe neznámými jazyky. Marco očarovane hledí na muže s turbany. Většinou jsou tmavší než on a potí se pod břemeny, i když lagunou vane svěží bríza. Ranní slunce, jehož paprsky jen stěží prorážejí hustou vrstvou mračen, rozehrává na jejich lopotících se tělech překvapivou hru stínů a světél. Pod lesknoucí se kůží se jim hrdě rýsují svaly. Do přístavu se zdaleka navracejí lodě a les stěžňů houstne. Ty, které připluly nedávno, kotví dál na moři a Marco a jeho druzi musí při vykládání skákat z plavidla na plavidlo.

V zimě se vracejí lodě, jež odpluly v létě. Marco se té podívané nemůže nasytit. Má pocit, že cítí teplý vítr, jež se zbožím přivázejí z dalekých krajů. Okouzlují ho tváře opálené jiným sluncem. O mořích Orientu sní i o něco starší Giovanni ze skladů. Marka pronásledují myšlenky na cesty, které jeho otec prošel ve stopách Alexandra Velikého. Němý Giovanni je mrštný jako opice a často baví přítele akrobatickými kousky. Postupně zaujímá v Markově srdci místo bratra, kterého nikdy neměl. Mladý Polo zapřádá hovory s námořníky a střelci z kuší a dychtivě naslouchá vyprávěním o tajemstvích Východu.

Po matčině smrti nechodil na jitřní do Santa Croce několik neděl. Doufal, že si Donatella všimne jeho nepřítomnosti, ale nebyl si tím tolik jist a trápilo ho to. Třeba-

že nechce, aby se dozvěděla o jeho novém údělu, bude jí muset oznámit, že hlavou rodiny je teď strýc.

V Benátkách se dusí. V Benátkách přeplněných kanálů, člunů obtížených zbožím, v Benátkách úzkých a temných uliček, kde si člověk málem vykrouť krk, aby vůbec spatřil sluneční paprsek. Má pocit, že čím více se hrbí pod břemenem osudu, tím více se mu vzdalují obzory. Così v něm křičí, že nemůže shnit v tomto lživém městě, jež předstírá, že se otevírá světu, ale ve skutečnosti ho jen polyká.

Zatím se však musí protloukat ze dne na den kvůli mizernému groši. Il Vecchio mu ustavičně tvrdí, že veškeré zisky investuje. Marco však není tak špatný počtář, aby nevěděl, že mu lže. Jednoho dne, zrovna když krade boty, které mu strýc už týdny odpírá, vyslechne rozhovor mezi Il Vecchiem a jedním zákazníkem a zjistí, že strýc ho okrádá mnohem víc, než tušil.

Vtom mu na rameno dopadne jakási ruka. Celý zděšený se otočí – přistihli ho! A spatří před sebou statného a vysokého muže s rozježenými kníry, velitele čtvrti.

„Marco Polo, už ti bylo patnáct a ještě ses nepřihlásil u střelců.“

Marco si vzdychne a rychle si boty natahuje. Poslední události ho natolik rozrušily, že na tuto povinnost zcela zapomněl.

„Vím,“ pokračuje velitel, „že strýc je zámožný a může ti pořídit vlastní kuši. Jinak tě čeká pokuta čtyřicet grošů.“

Marco se vzpřímí na nových podešvích.

„Čtyřicet grošů! Kde bych je vzal?“

„Proto si do Vánoc sežeň kuši.“

SLUNCE NA LAGUNĚ

„Marco Polo!“

Marco se otočí a hledá v davu nosičů, kteří proudí mezi loděmi a solnicí. Lehkým krokem k němu míří muž s hustým, kudrnatým plnovousem a tváří osmahlou jako lidé, kteří tráví hodně času na slunci.

„Michele Saad?“ zeptá se Marco nejistě. „Jsi to ty?“

Muž se usmívá, oči mu září a mlčky ho sevře v náruči. Potom odstoupí a prohlíží si ho.

„Ty jsi ale vyrostl! Je z tebe už chlap, skoro ti rostou vousy.“

Marco si hrdě pohladí rašící bradu.

„Já tě málem nepoznal, Micheli.“

„To víš, byl jsem na cestách. Konstantinopol. Cassene. Až do Persie jsem se dostal!“ prohlašuje hrdě. „A co ty? Tváříš se nějak ustaraně.“

Marco na přítele pohlédne.

„Aby ne, Micheli. Mám se cvičit ve střelbě z kuše, ale kuši nemám. Strýc mi ji nechce pořídit, protože na rozdíl od dóžete neuznává střelbu za užitečnou až nutnou. Podle něj se kupec nemusí učit zacházet se zbraněmi, zvláště když setrvává v Benátkách, jak mi nakazuje. Hrozí mi pokuta čtyřiceti grošů, které taky nemám,“ vzdychne si. „Ale jistě tě nudím.“

„Netrap se, Marco!“ odpoví Michele. „Máš ještě dost času, ne?“

Marco jen zavrtí hlavou. „Micheli! Střelby se konají o Vánocích, už za pár měsíců! A já nebudu mít ani jedno, ani druhé.“

„A co tě v takovém případě čeká?“

„Zřejmě olovené komory.“

„Ale netváříš se, jako by tě to znepokojovalo,“ diví se Michele.

Mladík od něj odvrátí kalný zrak.

„Já v nich už totiž jsem, Micheli.“

K Michelovi přistoupí opálený a upocení námořník s těžkým břemenem a cosi mu arabsky říká. Michele mu rovněž arabsky odpoví a potom se obrátí k Markovi.

„Promiň, Marco. Musím dohlédnout na své záležitosti,“ ukáže na celnici, „než dorazí Nicolo Polo. Chce půlku svých otroků vydávat za svobodné sluhy – abych neplatil clo, rozumíš? A protože jsem žid, budou toho po mně chtít třikrát víc než po jiných Benátčanech.“

Marco má pocit, že se přeslechl.

„Cos to říkal, Micheli?“

„No že jsem žid,“ pousměje se Michele, „a že...“

„To vím,“ skočí mu do řeči Marco, „ale mluvil jsi o Nicolu Polovi...“

„Ano, Nicolo Polo se vrací,“ potvrzuje Michele.

Marco se mu vrhne kolem krku.

„Kde je? Připlul s tebou? Myslíš, že si na mě vzpomíná? Mluvil s tebou o mně? Vyprávěl ti o své plavbě?“

Michele ho jemně odstrčí.

„Jen klid, klid, Marco! Na všechno ti odpovídám ne. Ne, ne a ne! Vyřizoval si ještě něco v Konstantinopoli a za pár dní by se měl vrátit do Benátek. Vyplul krátce přede mnou, ale má mnohem pomalejší loď.“

„Micheli! Řekni mi aspoň, jak vypadá. Jak ho poznám?“

„Podívej se do zrcadla!“ rozesměje se Michele.

Marco chvíli hledí za přítelem, který se vzdaluje k celnici. Potom už nevydrží na místě, rozběhne se po nábřeží, skáče z balíku na balík, pokaždé stále výš, jako by chtěl vyskočit až do nebe. Cosi za ním volají, ale on slyší jen